

Apostolii lui Stalin. Ana Pauker, cea mai puternică femeie

Laurențiu UNGUREANU, Radu EREMIA

Publicat: 01.09.2014

MOSCOVITA

N-a existat vreodată în țara aceasta femeie mai puternică decât Ana Pauker. Prima femeie din lume care a deținut o funcție majoră într-un guvern. Ana Pauker a fost în secretariatul Partidului Comunist (sau Muncitoresc), a condus Externele și a stat în spatele afacerilor interne din România. Totuși, cea mai temută femeie, venită în România cu mandat de la Moscova, a avut un sfârșit derizoriu: a devenit victima propriilor politici.

12 iulie 1935, orele 23.00. Pe strada Ion

Țăranu (Meteorilor), la nr. 18, din Capitală se aud focuri de armă. Ana Pauker (născută Hanna Rabinsohn) și alți 18 comuniști importanți în ilegalitate sunt arestați de Siguranță (n.r. – serviciul intern de informații) la finalul a ceea ce ei numeau ședință în conspirativitate. În luptă cu poliția, Ana Pauker e împușcată în ambele picioare, în coapse: un glonț trece prin piciorul stâng și se oprește în dreptul, de unde nu va mai ieși niciodată.

Când o legitimează, polițiștii văd numele Mariei Grigoraș. Carte de identitate eliberată de primăria din Piatra Neamț la 15 octombrie 1934, numărul 34163/5732. În fotografie: o Ana Pauker purtând ochelari fumurii. ANA PAUKER N-A MURIT! Dilema e următoarea: la 15 mai 1933, ziarul „Universul” anunțase că Ana Pauker a murit în URSS. Ziarul sovietic „Izvestia” publicase și el o știre similară: în 1925, aflându-se în URSS, Ana Pauker s-a înecat într-un râu în timp ce făcea baie, arată dosarul său de la Siguranță. Ana Pauker însă trăiește și, mai mult, este și încătușată. Alături de ea cad în mâinile polițiștilor, printre alții: Alexandru și Stela Moghioroș, Liuba Chișinevschi și Alexandru Drăghici. Cea mai importantă „captură” de comuniști din 1921 încoace.

Guvernul Tătărescu notează încă un succes în lupta împotriva celor mai periculoși dușmani ai statului. Ana Pauker era cel mai cunoscut nume – considerată cea mai periculoasă! – dintre tovarășii prinși pe strada pe care s-a născut, la numărul 46, în mai 1880, poetul Tudor Arghezi. În jurul comunistei se construiseră o mulțime de mituri, iar acesta era doar începutul. Ana Pauker, stalinistă născută în satul Codăești, județul Vaslui, avea să fie cea mai temută femeie din România. Sumbru amănunt: în 1949, când comuniștii ajunseseră singura forță politică din România, o simplă cetățeană pe nume Ecaterina Titi Gata o scuipă pe Ana în timp ce era interogată de Securitate. Urmarea: în opt zile, Ecaterina e torturată, îi sunt sânii mutilați cu cleștele, e violată și apoi omorâtă.

Dar, la 12 iulie 1935, Ana Pauker, cea care avea să dețină cea mai criminală putere dintre tovarășii, poartă cătușe și sângerează. Procesul său va fi judecat la Craiova, la 5 iunie 1936 – în aceeași zi când Nicolae Ceaușescu era condamnat la doi ani de închisoare, 2.000 de lei amendă și domiciliu forțat la Scornicești, sub supravegherea părinților.

În spiritul comunist, Ana Pauker se opune deciziilor administrației de sorginte burgheză și protestează. În dosarul său întocmit de Siguranță se găsește această declarație în urma anchetei: „Subsemnata, cerând ca, în cazul în care Siguranța Generală a Statului a procedat la arestarea mea în baza a unor dovezi de delict bine stabilite, să mă înaintez instanțelor judecătorești spre judecare, iar în cazul lipsei de dovezi de culpabilitate, să mă puie în libertate, declar că refuz a da Siguranței alte declarații decât cea de față”.

„JOS MASCA, ANA PAUKER!”

24 de avocați ai apărării, printre care Lucrețiu Pătrășcanu, Ioan Gheorghe Maurer, Ella Negruzzi (n.r. – membră PNL), Isabelle Blume Grégoire (n.r. – membră a parlamentului belgian) și Constantin Paraschivescu-Bălăceanu (n.r. – ulterior, apărător al mareșalului Ion Antonescu) îi apără pe comuniștii aduși în lanțuri la procesul de la Craiova.

„Încep rechizitoriul meu strigând acestor acuzați: Jos masca! Și acum vă rog să-i priviți! [...] Îmbrăcați în aceste haine pompoase ei uită că haina nu face pe călugăr și cred că nu li se zărește de la

kilometri cozile lor de vulpi moraliste”, arăta în fața judecătorului colonelul magistrat Popescu-Cetate. În volumul „Conspirația Comunistă în România și evreica Ana Pauker în fața justiției militare”, publicat în 1941, Cetate descrie, cu ură burgheză, întregul proces al comuniștilor, însă această atitudine era destul de des întâlnită și în rândul oamenilor simpli.

„JIVINE, BONGHENE ȘI ALTE LIFTE“

Ștefan Pătrașcu, țăran din Vlădia Mehedinți, întrebat dacă știe pe vreunul dintre acuzați: „Nu cunosc pe javrele astea. Nu știu nimic, domnule președinte, mi-am lăsat casa și munca ca să vii aci eu, om cinstit, să jur pentru niște jivine bulgare, bonghene și alte lifte cari vor să ne aprindă țara”, arată magistratul Cetate.

La proces, comuniștii se țin și ei tare. „Universul”, numărul 162, din 1936: „Protestele dese ce se ridicau atunci că nu li se dădeau imediat alimentele ce li se trimiteau nu erau făcute pentru că le era teamă că tovarășii ca Ana Pauker ar muri de foame, ci pentru că nu intrau în posesia comunicărilor ce li se făceau prin limbaj convențional sau cifrat”. Cetate: „În special avocatul comunist Maurer avea obiceiul să se îmbrățișeze cu Ana Pauker și în acel moment să-i pună în păr obiecte”. Avocatul Maurer spune însă într-un interviu memorialistic acordat istoricului Lavinia Betea și publicat în volumul „Maurer și lumea de ieri. Mărturii despre stalinizarea României”, că a schimbat doar câteva cuvinte cu Ana Pauker pe toată durata procesului.

10 PENTRU COMUNIȘTI!

În pledoariile sale, însă, o elogiază tovarășește. „Ana e vinovată pentru că o sală ostilă o descrie astfel! E vinovată pentru că împotriva ei se ridică toată ura adversarilor politici! E vinovată pentru că e din ce în ce mai populară”, arată istoricul Marius Mircu în volumul „Dosar Ana Pauker”.

Totuși, la 7 iunie 1936, vine sentința: 10 ani de închisoare, cum se dă pentru comuniști. După o zi sufocantă, comuniștilor li se taie respirația. Atmosfera era similară în toată țara. Ziarul „Universul” din 7 iunie: „În București, 40 de grade la umbră, 51 de grade la soare. Seara la zece, 32 de grade. A doua zi vor fi 55 de grade la soare, pe sol. Nu se găsește gheață în Capitală, nu se găsesc răcoritoare”.

ÎNTÂLNIRI CU DEJ ȘI COPOSU

Ana Pauker ia drumul închisorilor în România: Craiova, Dumbrăveni, Văcărești, Caransebeș, Râmnicu Sărat. Ține cursuri pentru Bacalaureat, meditează deținute la franceză, germană, teorie marxist-leninistă și economie politică. E, carevasăzică, activă pe linie penitenciară. Un detaliu al acestui periplu: în notele medicilor care-i fac evaluarea fizică apare mereu ca „sănătoasă și curată” ori „curată și deparazitată”.

În tot umbletul său carceral, sunt de menționat două întâlniri istorice: una cu deținutul politic și viitorul lider Gheorghiu-Dej și alta cu viitorul deținut politic și lider Corneliu Coposu. Vi le prezentăm din perspectiva celor doi.

„O BUCURIE S-O VEDEM PE ANA“

1. La Plenara Comitetului Central (CC) al Partidului Muncitoresc Român (PMR) din 30 noiembrie – 5 decembrie 1961, Dej rememorează singura întâlnire cu Ana Pauker din ilegalitate, însă din perspectiva bărbaților corupți de eternul feminin: „M-am întâlnit cu dânsa în închisoarea Caransebeș, că erau și femeile duse acolo, și am trăit în închisoarea aceasta o bună bucată de vreme. [...] Desigur, că era și pentru noi o bucurie să vedem, de ce să nu spun, pe tovarășele noastre, pe Ana. [...] Noi am constatat că a început să existe câte ceva între bărbați și femei, a început să le mai strălucească ochii. Dacă până atunci nu-și făceau mustățile, începeau să și le perie, să se frizeze, să se uite în oglindă, nu le mai ajungeau oglinzile”.

„CU ASPECT DE FEMEIE SENZUALĂ“

2. Dacă Dej îi face un portret mai degrabă vulgar comunistei, Corneliu Coposu o descrie, într-un dialog cu Vartan Arachelian purtat în 1991, din perspectiva intelectualului. „Era o persoană foarte inteligentă, foarte instruită, cu o cultură livrescă impresionantă, care suporta dialogul cu multă ușurință și avea la îndemână argumente pe care știa să le valideze cu pricepere. [...] Nu era o femeie frumoasă, era o femeie cu aspect de femeie senzuală [...] mi-a spus că, fiind încă la o vârstă tânără, pe la 15-16 ani, s-a convins de superioritatea doctrinei marxiste și a îmbrățișat leninismul”. Întâlnirea a avut loc la Râmnicu Sărat, după ce Coposu fusese închis în urma celebrului proces „Skoda”.

În mai 1941, Ana Pauker e eliberată și predată sovieticilor, în urma unui schimb de prizonieri. Românii îl primesc pe Ion Codreanu, naționalist din Basarabia. Pentru Ana Pauker, în mai 1941, se deschide o nouă lume, una de noi și noi realizări în muncă și viață.

Trădătorii din Divizia „Tudor Vladimirescu“ o numeau „Ana noastră“

În mai 1941, „la Moscova, tovarășa Ana Pauker a fost întâmpinată la gară de reprezentanții Ajutorului Roșu Internațional: *Dolores Ibárruri* (n.r. – „La Pasionaria“), *Wilhelm Pieck* (n.r. – primul și ultimul președinte al Republicii Democrate Germane), *Mátyás Rákosi* (n.r. – primul conducător al Ungariei comuniste)“, arată biografia „oficială“, trecută prin filtrul propagandei și publicată în 1951 în volum. Fiica Anei Pauker, *Tatiana Brătescu*, povestește într-un interviu acordat *Laviniei Betea*: „A coborât în gara Kievskivagzal. Eu aveam 13 ani, fratele meu, 15 și fuseserăm aduși s-o întâmpinăm. Eu o văzusem ultima dată la 4 ani și jumătate. Se organizase o festivitate pentru primirea ei. A coborât din tren, iar fotoreporterii se înghesuiau cu aparatele lor. Am stat cu ea două zile, după care am revenit la casa de copii“.

Ana Pauker și fiica sa, Tatiana Brătescu

Orișicât, la Moscova, Ana Pauker era conducătoarea comuniștilor români din URSS (reprezentantul PCdR la Comintern, membru și instructor în cadrul Comitetului Executiv al Cominternului). Deci conducătoarea comuniștilor români de pretutindeni – confirmă și *Gheorghii Dimitrov*, liderul Cominternului, în memoriile sale. Conduce redacția radio „România liberă“ din orașul Ufa și devine mâna dreaptă a lui *Dimitri Manuilski* și a lui *Gheorghii Dimitrov*, șefii Cominternului. După intrarea României în război alături de Germania nazistă împotriva Uniunii Sovietice, comunicarea comuniștilor cu Cominternul este din ce în ce mai dificilă. Așa că la Moscova se fac pregătiri: Ana Pauker, *Vasile Luca* și *Manole H. Manole* formează un comitet împuternicit să elaboreze o platformă pentru un Front Național Democrat în România. Pentru când va avea să vină ocazia.

CUM ÎI „LUMINA“ ANA PE PRIZONIERII DIN URSS

În 1943, după desființarea Internaționalei a III-a, decizie pentru care semnează și Ana Pauker, bolșevica din România lucrează alături de *Vasile Luca* la Institutul nr. 205 și organizează diviziile de voluntari formate din prizonieri români în URSS. E instructor politic al Diviziei „Tudor Vladimirescu“, pentru care face și un ziar cu frontispiciu motivațional: „«Înainte!» Pentru România Liberă și Independentă“. Firește, așa cum se putea înțelege independența de la Moscova.

„În timpul când soldații români se aflau în lagărele de prizonieri din URSS, au început să înțeleagă scopurile războiului criminal al lui Antonescu. În mințile și în inimile lor încolțea tot mai mult limpede ideea luptei împotriva jugului fascist“, arată biografia de partid a Anei Pauker.

„Tovarășa Ana venea zilnic la noi. Ea era prima care intra în lagăr și ultima care pleca. Într-un timp scurt, ea a reușit să lămurească cele mai multe din problemele care frământau pe prizonieri. Atitudinea ei adânc umană ne-a apropiat așa de mult, încât foarte curând ne-am simțit legați de ea. Nimeni nu-i mai spunea «doamnă». Prizonierii îi spuneau «Ana noastră»“, continuă volumul de propagandă citând un ofițer român.

Formal, Divizia „Tudor Vladimirescu“ ia naștere după ce prizonierii trimit, în septembrie 1943, o scrisoare către Stalin, în care îi cer permisiunea să lupte alături de Armata Roșie pe front. Practic, îi cer voie să lupte împotriva românilor. La 2 octombrie 1943 – după o așteptare pe care prizonierii o descriu ca fiind îngrozitoare! – vine și răspunsul. Ușor de intuit: Stalin acceptă. „Astfel a luat naștere divizia de panduri «Tudor Vladimirescu», care a pecetluit cu sângele ei pentru vecie frăția de arme româno-sovietică“, arată biografia de partid a Anei Pauker.

ANA ARE ȚIGĂRI, BOMBOANE, MEDICAMENTE

În plenara CC al PMR din 1961, comunistul *Dumitru Coliu* (născut *Dimităr Colev*) își amintește: „S-a discutat cui trebuie să depună jurământul Divizia «Tudor Vladimirescu», poporului sau regelui. Jurământul s-a depus în iarna lui 1943 sau 1942 (n.r. – 1943!), în gerul ăla mare, pe platou, în pădure“. Era 15 octombrie 1943 și se întâmpla după Congresul Prizonierilor Români de la *Krasnogorsk* din septembrie 1943, prezidat, desigur, de Ana Pauker. Comandantul diviziei era colonelul *Nicolae Cambrea*. „În cerc familiar, col. Cambrea a declarat că Ana Pauker a fost cea mai mare susținătoare a moralului soldaților și ofițerilor din lagărele rusești, că este cea mai mare româncă din țara românească și din toate timpurile. În lagăre sau spitale, le-a adus țigări, bomboane, medicamente, iar

soldații și ofițerii îi sunt recunoscători“, arată o notă a Siguranței din 24 noiembrie 1944, cuprinsă în dosarul de urmărire a Anei Pauker.

SUA: „OFIȚERI COMUNIȘTI NUMIȚI ÎN POSTURI CHEIE“

Din România, dar mai ales din Occident, formarea Diviziei „Tudor Vladimirescu“ era privită ca un act de nedreptate. Oricum, din punct de vedere legislativ, era un act de trădare națională. Cortland Van Rensselaer Schuyler, general în armata SUA, numit în toamna anului 1944 reprezentant al SUA în Comisia Aliată de Control pentru România, scria în jurnalul său: „Armatei i-a fost redusă puterea, recruții au fost privați de arme și trimiși acasă. Mulți ofițeri comuniști au fost numiți în posturi cheie, în timp ce foștii comandanți, dintre care unii cu importante fapte de arme la activ, au fost eliberați din funcție și unii concediați. În timpul acestei perioade, divizia «Tudor Vladimirescu» a fost chemată din Rusia și staționată în București“. Mărturia se regăsește în volumul „Sovietizarea României, percepții anglo-americane“, de Ioan Chiper, Florin Constantiniu și Adrian Pop.

Cum se vedea divizia de la înălțimea epoleților, adică așa, față-n față cu oamenii simpli, nealineați politic și militar? Liberalul Dinu Zamfirescu (85 de ani) se afla în Capitală atunci când ofițerii au fost prezentați românilor. „Abia intrasem în oraș. Pe una dintre arterele principale, am văzut primele coloane de camioane rusești, donate de americani, dar dintr-o divizie românească sovietizată, Divizia «Tudor Vladimirescu». Erau îmbrăcați în uniformă sovietică, cu epoleți rusești, aveau pe umăr un tricolor și «TV». Am văzut și tancuri sovietice, T34, lumea care-i primea cu flori, erau și copii și femei călare pe tancuri. Era o atmosferă foarte destinsă. Ofițerii arătau bine, pesemne că fuseseră bine tratați la cursurile de îndoctrinare. După 6 martie 1945, soldații din această divizie păzeau instituțiile de stat“, își amintește Dinu Zamfirescu.

Ana Pauker nu vine în România cu pandurii săi. Istoricul Gheorghe Onișoru spune că „la 3 septembrie 1944, încă vorbea la Radio Moscova“. Totuși, în luna martie a aceluiași an e trimisă cu Vasile Luca în Bălți și Botoșani, orașe eliberate de Armata Roșie. Numele său și activitatea de la Moscova încep să-i sperie pe cei din țară. În România ajung informații trunchiate, dar ajung.

„FEMEIE, EVREICĂ, INTELECTUALĂ“

„La Moscova s-a format un comitet național român de eliberare format din Ana Pauker, Alexandru Mata, avocat din Chișinău, (n.r. – Dumitru) Petrescu, unul din conducătorii rebeliunii de la Atelierele Grivița din 1933. [...] Din declarațiile mai multor prizonieri, rezultă că în URSS există un Comitet național român de eliberare, cari ar urma să se stabilească în Iași îndată după ocupare, dar nici unul nu precizează persoanele care-l formează“, arată o notă dată Siguranței de Agentura de pe Frontul de Est la 2 august 1944.

Informatorii aveau dreptate să fie alarmați. Ce se întâmpla la Moscova: Gheorghii Dimitrov, fostul secretar general al Cominternului, îi ordonase Anei să ia conducerea în România. „Tovarășe, eu sunt femeie, n-am fost în țară în timpul războiului, am fost în închisoare (n.r. – înainte de război) și habar n-am cum stau lucrurile. Au trecut zece ani și este greu de făcut lucrul acesta. Sunt femeie, evreică, intelectuală“, l-ar fi refuzat Pauker pe Dimitrov, potrivit biografului american Robert Levy. La 16 septembrie 1944, lidera „grupului moscovit“ ajunge în România cu avionul. La 7 decembrie, agenții Siguranței relatau: „Se vorbește că comuniștii vor anexarea României la Rusia“.

SĂRACUL ȘI BOGATUL, DE ANA PAUKER

„Închipuiți-vă că un om bogat are un palat alături de cocioaba unui sărac. Săracul a tot muncit la bogat, el și familia lui, bogatul a devenit tot mai bogat, iar el tot mai sărac. Și au venit apele mari. Puhoai turbate au măturat totul din cale, s-au rostogolit, nimicitoare, peste bojdeucă și peste palat, s-au năpustit pentru toată țara românească fascismul, nemții, războiul, robia, dezastrul. Nu e cazul să sară cu toții, bogați și săraci, să lase deoparte vrajba, să pornească bătălia cu puhoiul? Și după ce va fi câștigată bătălia, nu e datoria tuturor românilor laolaltă să construiască din nou ce a dărâmat puhoiul? Și nu va fi omenește ca și săracul să-și aibă atunci asigurată bucata lui de pământ și de pâine? Cei mai mulți dintre dumneavoastră nu sunteți nici bancheri, nici moșieri, nu sunteți exploatare. Creați poporului român o armată care să-l scape de fasciști, să-i apere viața, independența!“, le spunea Ana Pauker ofițerilor români din lagăre pentru a-i atrage în divizia de trădători „Tudor Vladimirescu“, arată istoricul Marius Mircu în volumul „Dosar Ana Pauker“.

Bolșevică din Primul Război: „Era tânără, deșteaptă, curajoasă“

Ana Pauker s-a alăturat mișcării comuniste încă din vremea în care aceasta exista mai mult cu frâna de mână trasă. Să începem cu perioada de dinaintea Primului Război Mondial: decizia de a se dedica socialismului s-a datorat influenței lui Heinrich Sternberg, coleg de catedră la școala unde predă. S-a dedicat trup și suflet, căci cei doi s-au cunoscut și au devenit amanți în 1911, când ea avea 17 ani: el îi asigură lecturi pe teme socialiste și o însoțește la întrunirile de 1 mai în pădurile din apropierea Bucureștiului. „Recrutarea” de către Steinberg a fost dezvăluită de fratele ei, Zalman (Solomon) Rabinsohn tovarășului de celulă în 1953 și confirmată revistei „Time” de către prietenii apropiați din copilărie ai Anei.

Una peste alta, Ana Pauker a intrat în Partidul Social Democrat al Muncitorilor din România, dar a început să fie activă după ce a fost implicată în activitățile „Sfatului Secret”, o facțiune probolșevică din partid. Astfel, Ana Pauker, în 1918, începe să împartă manifeste ilegale și-și ia în serios rolul, deși secundar, de mesager clandestin. Poate, poate, vine revoluția bolșevică și-n România.

S-A „ÎNTOVĂRĂȘIT” CU SOLDAȚII NEMȚI

Biografia „oficială” a Anei Pauker, tipărită în 1951 în volum, arată că, în timpul ocupației germane din război, femeia participă la organizarea primei tipografii ilegale, o mașină „Boston” instalată în clădirea Băii Centrale din Calea Moșilor. „Una din sarcinile importante pe care le avea pe atunci tovarășa Ana era și munca de lămurire printre soldații germani. [...] La retragerea armatelor germane din România, soldații au sustras comandamentului însemnate cantități de cerneală tipografică, pe care le-au lăsat tovarășei Ana pentru gazetele partidului socialist” e varianta de partid găsită în volumul „Ana Pauker” tipărit la Editura Partidului Muncitoresc. Dar revoluția bolșevică tot nu vine, așa că Ana Pauker pleacă în Elveția. Se întoarce în țară găsinde un soi de vid de putere în PSDMR, după ce în mai 1921, majoritatea membrilor care au votat pentru afilierea la Comintern (Internaționala a III-a a lui Lenin) și pentru înființarea Partidului Socialist Comunist din România (devenit ulterior PCdR) au fost arestați și condamnați la închisoare. Așadar, în vreme ce soțul său, Marcel Pauker, ajunge membru al conducerii provizorii, Ana ocupă postul de secretară la Comisia Centrală a Femeilor afiliate la partid.

SPECIALISTĂ ÎN GREVA FOAMEI

„Ana a fost nevoită să-și caute de lucru în ciuda faptului că alăpta copilul (n.r. – în 1921, se naște Tanio, primul său copil). Am trăit în cea mai grea sărăcie, deoarece eu aveam principiile mele și consideram că, acum, în calitatea mea de adult și tată, nu trebuia să mai accept niciun ajutor din partea părinților”, povestea Marcel Pauker într-o scrisoare citată de istoricul Robert Levy. În iulie 1922, Tanio face o formă gravă de dizenterie și moare.

Carierea politică a Anei Pauker continuă: în octombrie 1922 e aleasă în Consiliul General la al II-lea Congres al partidului, desfășurat în secret la Ploiești, iar în noiembrie 1922 merge pentru prima oară la Moscova cu Marcel și Lucrețiu Pătrășcanu. E numită secretară CC al Ajutorului Roșu (MOPR, *Mejdnarodnaia organizațiaa pomoșci borțam revoliuții*, organizație prin care URSS finanța mișcarea comunistă europeană), însă în noiembrie 1923 e arestată de pe Strada Săgeții. În patru luni de pușcărie face de două ori greva foamei. „Rog dispuneți a cerceta și afla de la cei arestați unde se află adăpostiți conducătorii acțiunii clandestine (n.r. – care distribuiau manifeste clandestine), Ana Pauker și alții, care urmează să fie arestați cu orice sacrificiu”, scria directorul Siguranței, Romulus P. Voinescu, într-o telegramă cifrată, trimisă în toate județele.

ȘCOLILE ANEI PAUKER

În decembrie 1924, mai e arestată o dată: la scurt timp după ce PCdR fusese scos în afara legii, poliția organizează un raid în urma căruia cad 800 de comuniști. Probabil, toți. Ana Pauker mai stă cinci luni în pușcărie. E interogată de maiorul Hotineanu, face 14 zile de greva foamei și e pusă în libertate până la judecarea procesului. În iulie 1925, când începe judecarea, Ana Pauker avea asupra ei scrisori de la Clara Zetkin (importantă activistă socialistă din Germania). E condamnată la 10 ani de pușcărie și, mai târziu, la încă 20 de muncă silnică. În timpul procesului dispăre. Pleacă din țară, dar începe o fulminantă carieră internațională.

Face cursuri de Medicină la Viena și la Paris, însă nu reușește să devină absolventă. Rămâne cu o mare frustrare, căci traseul ei intelectual a fost curmat ba de lupta de clasă, ba de lupta cu sărăcia. „Concentrează-te pe medicină! Țara are nevoie de medici”, îi mai spunea Herminei Tismăneanu

(născută Marcusohn), mama istoricului și politologului Vladimir Tismăneanu, potrivit relatărilor acestuia dintr-o adunare publică.

„MAREA NOASTRĂ CONDUCĂTOARE ȘI EROINĂ“

Reușește însă să devină absolventă la Moscova: în 1928, aceeași Clara Zetkin o recomandă la Școala Leninistă (n.r. – din martie, ca simplu auditor, pentru că era însărcinată cu Tatiana Brătescu, iar din vară, cu drepturi depline de student). La nouă zile după ce o naște pe Tatiana, lasă copilul în spital și intră în secția de trei ani, pentru activității cu grad superior, povestește fiica sa într-un interviu acordat istoricului Lavinia Betea. Din 1930, e trimisă la Paris, ca instructor special organizatoric al Comitetului Executiv al Cominternului. „Marea noastră conducătoare internațională și eroină“, o numește revista „Rundschau“, oficiosul Internaționalei Comuniste în numărul din ianuarie 1938. Elogiile sunt prilejuate de alegerea Anei Pauker la prezidiul de onoare în cadrul Congresului al 8-lea al Partidului Comunist din Franța, potrivit unei note dată Siguranței și cuprinsă în dosarul acesteia de urmărire.

Herș n-a avut cui să lase „halef-ul“

Ana Pauker s-a născut într-o familie de evrei ortodocși din Codăești, județul Vaslui. Mama sa, Sura Sofer, născută în 1873, avusese printre strămoși un „sofer“ (n.r. – scriitor de Tora), iar tatăl său, era fiu și nepot de rabin și „haham“ (n.r. – cel care taie, potrivit preceptelor mozaice, vitele și păsările). Tradiția spune că Herș ar fi trebuit să-i predea „halef-ul“ (n.r. – cuțitul ritual cu care se execută operațiunea) fiului său.

Pe tatăl său îl decria ca un „romantic exaltat și lipsit de simțul realității care, în problemele de viață cotidiană, se baza mereu pe mama sa, o femeie întreprinzătoare și mdoestă, sufletul și stâlpul familiei și evident mai pragmatică și mai orietntată spre afaceri“, arată istoricul Robert Levy. Herș Rabinsohn era profesor de ebraică, cantor și funcționar la sinagogă în București.

Ana a făcut școala primară „Frăția Sionului“ a comunității evreiești datorită bunicului său și a fost șefă de promoție patru ani. N-a continuat studiile, dar s-a angajat la un atelier de croitorie. Nu era ușor să faci școală pe vremea aceea, mai ales dacă nu erai român: în 1893, anul nașterii Anei Pauker, guvernul României le-a interzis copiilor evrei să urmeze școala elementară publică în mod gratuit. „Streinii“ se puteau înscrie la o școală profesională doar dacă rămâneau locuri libere și doar în urma achitării unei taxe de școlarizare exorbitante. Grație renumitului rabin doctor A.M. Beck, Ana Pauker a putut urma școala profesională „Rașela și Filip Focșăneanu“.

Din 1909, a lucrat din nou în croitorie, însă din 1910 a fost și învățătoare la școala primară la care învățase. I-a învățat pe copii ebraică și studii ebraice până în 1917, când a fost demisă după ce primise un avertisment că-i învățase pe elevi cântece revoluționare.

23 august 1944 a lăsat Cominternul în ofsaid

Discuțiile de la plenara CC al PMR din 1961 arătau că „grupul moscovit“, în frunte cu Ana Pauker, s-a împotrivit actului de la 23 august 1944. Valter Roman (născut Ernest Neuländer), care a petrecut războiul tot la Moscova, dar pe care epurarea din '52 l-a ocolit, o înfierează pe fosta sa colegă de la Comintern: „În ajun de 23 august, la ora 10.00 seara, precum vă este foarte bine cunoscut, s-a transmis la postul de radio București mesajul regelui. [...] Mi-am dat seama imediat că este vorba de ceva extraordinar, iar din text mi-am dat seama că un rege n-a putut să întocmească un asemenea text. [...] I-am citit Anei mesajul. Ce credeți că a spus Ana Pauker? [...] Ea a fost oficial reprezentantul partidului nostru la Comintern [...] deci trebuia imediat să-mi spună mie, e bine, nu e bine, să ia poziția. Și ea, așa, într-un halat, umbla pe acolo, se ocupa de cu totul alte socoteli, îmi spunea: «Păi, fă și tu ceva acolo». Și cu asta s-a terminat întreaga apreciere a lui 23 august. «Fă și tu ceva»“. Lipsa de reacție, exagerată probabil de Valter Roman în ședința de partid, era cauzată, de fapt, de surprinderea întregii echipe în fața evenimentului din România. Valter Roman: „În dimineața lui 24 august, la ora 6 dimineața, am fost sculat din pat, au venit niște tovarăși la mine și-am fost luat pe sus și dus la Molotov. [...] Dintr-o dată am fost întrebat: «Ce se întâmplă în România?»“. Eroic, Roman le-ar fi spus sovieticilor: „Tovarăși, este aici Ana Pauker, întrebați-o pe ea!”. Peste câteva zile, Lucrețiu Pătrășcanu a venit la Moscova ca șef al delegației române pentru a semna acordul de armistițiu cu sovieticii. La întoarcere, i-a spus soției sale că sovieticii păreau să fi fost luați pe nepregătite la 23 august. Anei Pauker „nu-i venea să creadă că s-a întâmplat așa ceva. (n.r. – Lucrețiu) Mi-a spus că Anei nu-i place că

s-a făcut acest 23 august, că ar fi preferat să vină ei, nu să facem noi actul de la 23 august”, explică Elena Pătrășcanu, soția fostului ministru al Justiției, la 23 octombrie 1967, în fața Comisiei Partidului Comunist Român. Istoricul Robert Levy arată în volumul său că Pătrășcanu îi spusese același lucru și prietenului său Belu (Herbert) Zilber. În plus, Ana Toma îi confirmă istoricului că 23 august i-a surprins pe sovietici.

Tatiana Brătescu, fiica Anei Pauker, spune, într-un interviu acordat istoricului Lavinia Betea, că „la 16 septembrie 1944, când Ana Pauker a ajuns în România, nu făcea altceva decât să respecte indicațiile primite de la Moscova în legătură cu evenimentele de la 23 august. Fuseseră catalogate la Moscova ca o manevră a burgheziei și regelui pentru a înlătura regimul. [...] Așa se face că Ana Pauker a manifestat o atitudine sceptică față de importanța actului de la 23 august”.

Ana Pauker nu și-a uitat niciodată „Tătucul”

Servilismul cominternistei din Codăești în fața Moscovei și a lui Stalin erau legendare în epocă, iar aparițiile Anei Pauker după venirea în România nu făceau decât să întărească aceste opinii. O anecdotă surprinsă în biografia făcută de Robert Levy o reprezintă plimbându-se pe străzile Bucureștiului cu umbrela deschisă într-o zi senină de vară. Fiind întrebată de ce face acest lucru, Ana răspunde: „N-ai ascultat postul de radio sovietic azi? Plouă la Moscova”. Dacă acestea pot fi doar mistificări caraghioase, precum bancurile cu Ceaușescu, Ana își confirmă apartenența în majoritatea aparițiilor publice. Un singur exemplu: „Cei ce-și iubesc poporul și Patria sunt neapărat prietenii Uniunii Sovietice, o iubesc, îl iubesc pe Stalin [...] Se întărește hotărârea noastră de a lupta pentru a fi demni ucenici ai lui Stalin, de a nu cruța forțele noastre pentru a sui tot mai sus – pe drumul lui Stalin”, scrie Ana în decembrie 1949, în ziarul „Lupta de clasă”, cu ocazia celei de-a 70-a aniversări a nașterii lui Stalin.

DE CE ARE MIHAI VITEAZU MÂINILE OCUPATE?

În plenara CC al PMR din 30 noiembrie – 5 decembrie 1961, ședință dedicată demonizării „deviaționiștilor de dreapta”, secretarul general Gheorghiu-Dej rememorează, fără să plaseze în timp, un schimb de replici între Pauker și câțiva generali sovietici: „Ea avea dispreț pentru poporul român. [...] Declara unor generali sovietici care au venit la o sărbătoare a noastră, Sumilov și alții. Spunea, zicea... a fost cu mine, a fost cu mine, era, când înaintau trupele sovietice, era un comandament acolo, în apropierea comandantului. Ea dădea explicație acestor generali: «Știți – îi întreba – știți de ce are Mihai Viteazu, statuia lui Mihai Viteazu, într-o mână securea sau nu știu ce și într-o altă mână (că nu m-am uitat niciodată), știți de ce are mâinile ocupate?». Dar asta întreabă răsând: «De ce?». «Ca să nu fure, să-l împiedice să fure.» Pentru că poporul român ar fi un popor de hoți”. Totuși, trebuie să amintim că întrunirea de partid din '61 era consacrată consolidării puterii lui Dej în partid și atacurilor la adresa oricărui adversari din trecut.

Citii și [primul episod al serialul „Apostolii lui Stalin”](#) - o analiză a „religiei comuniste” făcută, la rece, de foști adepți ai ideologiei.

„DACĂ NU MAI IES, PLECAȚI CÂT PUTEȚI DE REPEDE!”

Obediența sa față de Moscova era însă dublată și de o permanentă teamă care, deși justificabilă, părea s-o consume puternic. Ana Toma (născută Grossman), adjuncta și prietena sa, îi povestește istoricului Robert Levy un episod ce exprimă perfect atitudinea cominternistei. La finalul anului '44 ori la începutul lui '45, Ana Pauker e chemată brusc la Moscova. „Voia să o ia pe fiica sa Tania cu ea. [...] Nu știa de ce fusese chemată la Moscova și voia s-o aibă pe Tania lângă ea pentru orice eventualitate. [...] Ne-am dus toate trei la Comitetul Central, care se află lângă Balșoi Teatr din Moscova. Când era chiar vizavi, Ana mi-a zis: «Uite, eu intru pe ușa aceea. Dacă ies și intru pe cealaltă ușă, poți s-o iei pe Tania și să mergeți la muzeu. Dacă nu ies, mergeți la hotel, împachetați-vă lucrurile și plecați de aici cât puteți de repede»”, își amintește Ana Toma.

De ce era așa îngrozită de vreme ce părea cea mai bună prietenă a sovieticilor? „Odată, reprezentantul sovietic în Comisia Aliată de Control, generalul Susaikov, a prevenit-o în timp ce era sub influența alcoolului despre raportul nefavorabil asupra ei al «anumitor organe de la Moscova» trimis la Kremlin”, arată Robert Levy în volumul „Gloria și decăderea Anei Pauker”. În plus, după spusele cominternistei, Emil Bodnăraș ar fi pledat întotdeauna pentru înlocuirea ei și a lui Luca din

posturile-cheie din partid, argumentând că dușmanii regimului s-ar fi putut folosi de originea evreiască sau de etnia maghiară pentru a-și mări ascendentul politic, continuă Levy.

Legende Cominternistei. Fata care ura savarinele

„Totdeauna când mă aflam în prezența ei, ea era ca un boa constrictor care tocmai fusese hrănit și care, de aceea, nu urma să te mănânce – pentru moment! Grasă și înceată cum părea, ea avea tot ce este respingător și totuși oribil de fascinant la un șarpe. Mi-am putut ușor imagina, numai din observarea ei, cum și-a denunțat ea propriul soț, care drept urmare a fost împușcat; iar întâlnirile mele ulterioare cu ea mi-au arătat strălucirea rece și inumană prin care ea a dobândit puternica funcție pe care o ocupa”, scria principesa Ileana a României (n.r. – fiica regelui Ferdinand și a reginei Maria) în cartea „Trăiesc din nou” apărută la New York în 1952.

Oricât ar părea de bombastică, aceasta este un soi de caracterizare-standard a stalinistei Ana Pauker în epocă. Adversari politic, jurnaliști, apropiați ori simpli cetățeni români și străini au construit, în jurul acesteia, o mulțime de mituri și legende. Dar, ca orice legendă, fiecare dintre acestea poate avea o mică parte de adevăr.

„A REZISTAT 35 DE ZILE POSTIND”

Imaginea stalinistei din Codăești în presa străină din epocă descrie fidel personalitatea și puterea pe care Ana Pauker o are în România. „O carieră furtunoasă a adus-o pe Ana Pauker în pantofii goi ai domnului Tătăreanu. [...] Fiul ei s-a născut în temniță. Un glonț, încă aflat în piciorul ei, a oprit încercarea ei de evadare. A devenit faimoasă pentru rezistența ei fizică la grevele foamei; odată a rezistat 35 de zile postind”, scria cotidianul britanic „News Chronicle” la 8 noiembrie 1947. „Se spune că îi poate telefona lui Stalin ori de câte ori dorește”, plusa „Daily Express” la aceeași dată. „Noul ministru de Externe, în vârstă de 52 de ani, Ana Pauker, este prima femeie română care a ajuns, în mod direct și deschis, să obțină puterea politică”, scria și „The Times”.

FEMEIA CEL MAI BINE PĂZITĂ DINTRE COMUNIȘTI

Una dintre cele mai grandioase descrieri ale autorității sale se găsește însă în ediția din 20 septembrie 1948 a revistei „Time”. „Cea mai puternică femeie în viață”, scria pe coperta I dedicată Anei Pauker, alături de portretul unei femei între două vârste, solidă și impunătoare. Articolul de fond purta titlul „A girl who hated cream puffs” (n.r. – O fată care ura savarinele), potrivit istoricului Robert Levy. La câteva luni distanță, ediția din 3 ianuarie 1949 a revistei „Life” o caracteriza în tușe mai fine: „O putere de netăgăduit, vocea îi este profundă, tonul încrezător, maniera energetică. Este o femeie extraordinar de dinamică”. Autorul articolului susținea că Ana Pauker este cel mai bine păzită femeie din toată ierarhia comunistă și că, înainte de a deveni ministru, cei care o vizitau pe mondena alee Eliza Filipescu (n.r. – actuala Alee Modrogan) din Capitală erau întâmpinați de trei soldați cu puști automate, după o poartă de fier, încă trei în hol și doi pe fiecare palier.

„M-a luat și pe mine o dată cu mașina, pe locurile din spate, remarcând, ca din întâmplare, că prefera să stea pe locul din față pentru că gloanțele țintite spre o mașină în mișcare nimeresc de obicei partea din spate a acesteia. Acum stă în spatele unui Zis rusesc blindat, cu o gardă de corp înarmată pe locul din față și câte un Ford blindat în fața și în spatele limuzinei sale”, scria jurnalistul. „Toți erau învâluți într-o aureolă fabricată. Dacă pui pe cineva într-o funcție de răspundere, apoi îi dai altă funcție de răspundere și alta, și alta, chiar dacă n-are rezultate, la un moment dat, se umflă. Și, dacă nu se umflă prea tare ca să se spargă, precum un balon, oamenii care-și fac păreri politice după ziare, după televizor devin copleșiți de personalitatea omului”, explică astăzi cu luciditate Alexandru Elias, fost membru în organizația sionistă „Hašomer Hațair”, asimilată drept comunistă în epocă. Alexandru Elias nu a cunoscut-o direct pe Ana Pauker. I-a cunoscut însă pe liderii comuniști în închisori, unde chiar el a fost închis timp de doi ani (1942-1944). Era, așadar, adesea în apropierea cercurilor comuniste, drept care poate înțelege ce e mit și ce e realitate din portretele făcute bolșevicilor români în Vest sau aiurea.

A DAT DE MÂNCARE UNUI ÎNTREG TREN

Nu numai occidentalii erau copleșiți de puterea Anei Pauker. Mai mult, autoritatea acesteia părea de notorietate cu mult înainte de preluarea efectivă a puterii. Hermina Tismăneanu, mama istoricului și politologului Vladimir Tismăneanu și una dintre femeile care au fost în proximitatea cominternistei născute în județul Vaslui, povestește, în volumul americanului Robert Levy, „Gloria și

decăderea Anei Pauker“, o teribilă scenă din 16 octombrie 1941, când a fost evacuată cu trenul în orașul rusesc Ufa. „Nu exista nimic de mâncare. La un moment dat, oamenii au coborât din tren pentru a cerși mâncare. Orice am fi spus, că aveam oameni bolnavi sau răniți în tren, nu avea niciun efect. Dar, într-unul din sate, când au auzit că Ana Pauker era în tren, s-a găsit mâncare pentru tot trenul“, spune femeia. La Ufa, Ana Pauker condusesse stația de radio „România liberă“ a Cominternului. Era foame mare în URSS la vremea aceea, însă Ana Pauker se îngrijea de prietenii săi. Vladimir Tismăneanu povestea într-o conferință publică faptul că femeia venea adesea acasă la părinții săi pentru a le aduce măcar o sticlă cu lapte.

„ERA FOARTE DÂRZĂ, OBIȘNUITĂ CU LUPTA“

„Ana avea o fire foarte poetică. Nu mă îndoiesc că putea fi foarte dură, poate chiar crudă: nu cunosc cazuri concrete, dar știu că era foarte dârză, era obișnuită cu lupta și mai ales cu lupta pentru putere și nu-și închipuia că trăiește ca un basm [...] Dar era și foarte poetică și putea să fie și foarte binevoitoare, și foarte umană“, o descrie ziaristul Sorin Toma (născut Moscovici), cel de-al doilea redactor-șef al oficiosului „Scânteia“, în volumul lui Robert Levy. Zvonurile despre activitatea sa în Uniunea Sovietică puteau însă și să-i supraestimeze calitățile intelectuale ori chiar calitățile fizice. Cercetătorul american nu omite nici rumorile potrivit cărora Ana Pauker nu era decât o nimfomană trecută de prima tinerețe, care trăia în lux și promiscuitate. Ba chiar prizonierii români de război ar fi obișnuit să numească Divizia „Tudor Vladimirescu“ „Brigada Dragostei“, ca urmare a criteriilor romantice ale Anei Pauker de a-și alege ofițerii.

SPERIETOAREA CELOR DE LA SIGURANȚĂ

În România, Ana Pauker era văzută cu ură și cu groază, căci ce era al românilor părea să i se cuvină ei. „Suspendarea ziarului «Universul» în seara de vineri, 13 octombrie [1944], continuă să facă obiectul de discuție al ziariștilor din Capitală. [...] Comuniștii spun că suspendarea s-ar datora dnei Ana Pauker, care a vrut să plătească o poliție lui Stelian Popescu pentru rubrica: cine sunt și ce vor“, transmitea polițiștilor de la Siguranță, la 14 octombrie 1944, sursa Zizi. Mărturia se găsește în dosarul de urmărire al Anei Pauker.

Citește și: [APOSTOLII LUI STALIN Cine a adus comunismul în România? Un documentar cât un manual de istorie](#)

Cine nu-și aduce aminte ceea ce reprezenta pentru foarte mulți dintre noi Ana Pauker? Când Ana își aniversa ziua de naștere, în oraș nu se mai găseau flori și nici obiecte de artă. Anei îi plăcea foarte mult acest lucru. Aceasta a influențat foarte mult asupra cadrelor, așa cum se făcea la centru, așa se făcea și în regiuni și raioane. Gheorghe Apostol, în 1956

Sursele subterane ale Siguranței descriu perfect și situația politică din țară. La 3 februarie 1945, o notă a Siguranței cu privire la „svonurile ce sunt răspândite în Ardealul de Nord de către cei interesați“ arată că „în cercurile intelectuale și muncitorești se vorbește că Iuliu Maniu a fost scos din arena politică și că Ana Pauker ar fi ajuns la acest rezultat prin presiuni asupra factorului constituțional“. Altă informare, nedatată, susține că, „în legătură cu succesul lui Petru Groza în politică, se afirmă de către maniști că acesta se datorește prieteniei strânse dintre Ana Pauker și Petru Groza și prieteniei cu Vișinski“.

„O ROCHIE DIN ASTEA DIN STOFĂ PROASTĂ“

O notă a Siguranței din 31 decembrie 1946 (n.r. – după alegerile din 19 noiembrie, unde comuniștii fraudează voturile, rezultând o majoritate covârșitoare în favoarea lor) arată: „Într-o convorbire avută de agentul nostru de la Ath Palace cu Elena Păsculescu care a trăit în trecut în concubinaj cu un ofițer german, iar în prezent este prietena englezului Young, [...] numita acuză pe dna Ana Pauker că urmărește comunizarea țării, ceiace ne va duce la situația de a nu a avea de cât un costum de haine și o rochie din astea din stofă proastă“ (n.r. – am păstrat ortografia originală). Pentru cunoscători, Ana Pauker părea, așadar, întruchiparea tuturor relelor pe care comuniștii le-ar fi putut aduce în România. Dinu Zamfirescu spune însă că „majoritatea românilor știa mai degrabă vag despre existența Anei Pauker“. Totuși, deși părea că are un prestigiu unanim cunoscut, Ana Pauker nu a avut de la început funcții concrete. Cercetătorul Mihai Burcea: „Nu avea un mandat, ci o autoritate subînțeleasă“. Istoricul Adrian Cioroianu spune că femeia era văzută ca fiind eminența cenușie a partidului. „Ascensiunea i se bazează, în primul rând, pe inteligența, dar și pe dăruirea ei. Era o

comunistă din tinerețe, fusese în Olimpul comunismului, era bănuită că avea o legătură directă cu nucleul de la Moscova”, susține Adrian Cioroianu.

Despre asasinarea soțului său: „Nu pun la îndoială decizia partidului”

„Ana îl cunoștea pe Stalin. [...] Incidentul când ea și soțul ei au fost chemați la Kremlin este bine cunoscut. Stalin a întrebat-o: «Cum îi pedepsim pe deviaționiști?». Iar ea a răspuns: «Îi împușcăm». Așa că Stalin a luat atunci un pistol din sertarul biroului și i l-a dat. Ana l-a împușcat pe Marcel Pauker – soțul cu care avea doi copii”, scria fostul ofițer de Securitate Ion Boian în suplimentul săptămânal al revistei „Astra” din 14 martie 1990. Zvonul acesta, sub diverse forme, s-a perpetuat ca un adevăr general valabil. În fond, devoțiunea și spaima Anei Pauker în fața Moscovei ar fi putut conduce oricând la un astfel de gest. Numai că n-a fost chiar așa. „Acesta e un slogan lansat și de legionari și preluat apoi de comuniștii români. Nu s-a găsit un document care să confirme acest lucru”, spune istoricul Adrian Cioroianu.

A CONTINUAT SĂ LUCREZE CU ASASINII SOȚULUI

Totuși, ce e adevărat: după Marea Teroare (campania lui Stalin de epurare a comuniștilor din propriul partid căreia i-a căzut victimă și Marcel Pauker), Stalin a desființat oficial Cominternul. Se întâmpla în 1943. Ana Pauker a semnat documentul de dizolvare și a rămas un lider devotat al partidului. A continuat să lucreze cu asasinii lui Marcel Pauker. Soțul Anei Pauker fusese chemat la Moscova în 1938 pentru a fi omorât. Tatiana Brătescu, fiica lui Marcel și Anei Pauker, îi mărturisea istoricului Lavinia Betea: „Stăteam la Hotel Lux (n.r. – la Moscova), noi, copiii, într-o cameră, iar el în alta. [...] Eu sunt cea care l-a văzut ultima dată. Eram în camera lui, când au venit doi sau trei tipi care i-au spus ceva. «La revedere, ne vedem mai târziu», mi-a spus el. În rusă”.

„S-A ÎNCUIAT ÎNTR-O CAMERĂ TREI ZILE”

Când se întâmplau aceste lucruri, Ana Pauker era în pușcărie, la Dumbrăveni, în România. După moartea lui Marcel Pauker, la pușcărie au fost aduse un articol din „Scânteia” și o broșură a partidului despre troțkiștii români care ar fi trebuit să fie „prelucrați” în celulele de partid de la Dumbrăveni. Documentele se aflau într-o ladă de lemn ce conținea pachete cu alimente de la MOPR.

„Când a citit materialul despre Marcel Pauker, Ana s-a încuiat într-o cameră de unde nu a ieșit decât trei zile mai târziu. Iar când a ieșit de acolo fața îi era complet schimbată”, spune Sara Alterescu, colegă de celulă, citată în volumul „Gloria și decăderea Anei Pauker”. „Toți care au luat cuvântul (n.r. – în celula de partid a femeilor de la Dumbrăveni) au fost, conform tendinței obligatorii, indignați și revoltați. Apoi Liuba (n.r. – Liuba Chișinevschi) a spus: «Iată, eu o critic pe Ana pentru că ea, fiind soția lui Marcel Pauker, nu a prevenit partidul că el este agent provocator». Și Ana a replicat: «Îmi storc creierii să găsesc ceva, vreun semn care să mă fi făcut să cred că el ar fi un dușman al poporului. Nu pun deloc la îndoială decizia partidului; partidul știe mai bine decât mine. Dar eu nu mi-am dat seama de nimic și, oricât mi-aș cerceta sufletul, amintirile, memoria, nu găsesc nimic care să poată dovedi asemenea lucru»”, continuă aceeași Sara Alterescu.

DACĂ PARTIDUL SPUNE, AȘA E

Zina Brâncu, membră a celulei de partid: „Ana mie nu o dată mi-a spus, și înainte de eliberarea mea din închisoare mi-a repetat-o, că nu crede să fie el trădător, agent de Siguranță, că îl crede capabil de fracționism, că-l știe foarte ambițios, dar îl crede totuși om cinstit. Din această cauză, nu a vrut să prelucreze ea în fața colectivului materialul care ne-a venit din afară în legătură cu Luximin (n.r. – numele de cod al lui Marcel Pauker)”. Ana Pauker confirmă acest eveniment într-o autobiografie din 22 septembrie 1952.

În 1940, Cominternul l-a trimis pe comunistul Ștefan Foriș (n.r. – care avea să devină, la finalul anului, secretar general al PCdR), la închisoarea Râmnicu Sărat, pentru a discuta neînțelegerile și a-i mai acorda o șansă Anei Pauker să-i demaște pe fostul soț și pe „troțkiști”. Dosarul de la Comintern, citat de Robert Levy, arată că Ana a fost rezervată și necooperantă. „Dacă partidul îi consideră dușmani, atunci așa sunt”, ar fi spus ea. De altfel, în momentul când Ana Pauker a fost scoasă din partid, i s-a reproșat și refuzul de a-l critica pe Marcel în 1938.

Arma secretă a comuniștilor. Regii preferă roșcatele

„Cine este?», întrebă Mihai. «Este nevasta unui traficant. S-a măritat la 16 ani. El era funcționar la telefoane și (cu voce joasă) comunist. El câștigă mulți bani cu germanii. El o bate. Ea are de amant un colonel de cavalerie.» «Numele ei?» «Dolly Chrisslegos.» La puțin timp după aceea, regele o numea Dodo, poporul o chema Lulu, în amintirea Magdei (n.r. – Elena) Lupescu. Mihai a instalat-o în Parcul Filipescu, venind s-o vadă în fiecare zi. Se dezlănțuie o pasiune care durează cinci ani“, scria revista franceză „Cavalcade – Le magazine français de classe internationale“ (n.r. – Revista franceză de talie mondială) la 15 ianuarie 1948.

Femeia pentru care monarhul dezlănțuie această pasiune ar fi fost însă comunistă, iar scopul ei la Palat ar fi fost să trezească în rege alte sentimente, mai politice. Revista „Cavalcade“: „La ea vine Emil Bodnăraș, în februarie 1943, după parașutare, ca să-l ascundă. «Regele e nebun după tine. Bravo! Fă-ți datoria», îi spune Bodnăraș“. „Se spune că Ana Pauker ar fi introdus, în 1943, pe una din prietenele ei tinere, o anumită Lulu, frumoasa fiică a unui foarte bogat levantin, în alcovul lui Mihai, pentru a-l distra de la viața publică, iar Mihai ar fi fost nebun după această metresă“, scrie și săptămânalul elvețian „Er un Sie“, citat de istoricul Marius Mircu în volumul „Dosar Ana Pauker“. Dacă acestea pot fi simple bârfe, clar e că regele era intimidat de puterea politică a Anei Pauker. O notă din 30 august 1945 din dosarul cominternistei de la Siguranță subliniază atitudinea monarhului: „Dl. Nicu Ioanițiu, secretarul particular al Regelui, care desăvârșește legătura dintre misiunea americană și Palat, [...] se preocupă intens, prin serviciile de informații ale Palatului, de activitatea doamnei Ana Pauker. Dacă această «evreică» ar fi suprimată, multe ar fi schimbate în țara aceasta, a încheiat Nicu Ioanițiu“.

Mircea Malița: „Satrapie, dictatură, cinism“

Academicianul Mircea Malița (87 de ani) a fost un apropiat al regimului comunist încă de la început. Privind înapoi, o descrie pe Ana Pauker drept cea mai periculoasă femeie din România. „A fost un funcționar al Cominternului – organizație concepută de Stalin pentru a forma cadre de conducere în sateliții URSS. Ea a venit în România ca delegată a unui sistem străin – străin și de interesele populației. Și a avut o misiune foarte clară: de a menține supravegherea continuă a Moscovei și de a crea o atmosferă care să excludă orice element antisovietic. E adevărat că, în '43, Cominternul s-a desființat, dar oamenii formați acolo au rămas. Ei au fost trimiși în țările ocupate. Ana Pauker are rolul principal în România, e omul politic al vremii. E puternică, dar puterea n-are nicio legătură cu politica. Puterea înseamnă și satrapie, și dictatură, și cinism. Dar nu înseamnă o politică dusă în interesul cetățeanului român. Totuși, în România, toate comenzile erau la Ana Pauker, iar ea rezolva orice problemă conform instrucțiunilor sau acceptării Moscovei. Ana Pauker a mers pe formula asta tot timpul. Era expresia unei forțe străine care stăpânea România. Din '45 și până în '52, România e condusă de un activist extern, moscovit“, explică fostul diplomat Mircea Malița.

La 7 martie 1945: „Sarcinile imediate sunt sarcini de curățire a terenului, adică epurare“

„Surmenaj și bradicardie funcțională“, acesta este diagnosticul pe care medicul oficial al partidului i-l pune Anei Pauker în 1950. Se recomandă: tratament medical și odihnă, arată „Hotărârea Secretariatului CC al PMR cu privire la plecarea în concediu în URSS a unui număr de 14 membri ai CC“. Cum s-a ajuns la acest grad de surmenare? Cât de obositoare pot fi ședințele de partid, mai ales pentru cineva care e mereu la prezidiu?

Din 16 septembrie 1944, Ana Pauker este, timp de opt ani (până în 1952), cea mai puternică femeie din țară, devotată iremediabil cauzei bolșevice în România. Un exemplu: raportul tovarășei asupra Statutului Partidului Comunist Român, prezentat în 1945 (n.r. – „întreput de aplauze și ovații“, după cum scrie în broșura în care a fost tipărit). „Pentru ca poporul să se poată realmente bucura de libertate, el trebuie să fie sătul, sănătos, luminat. [...] Partidul Comunist este statul major al clasei muncitoare.“ Începe „libertatea“ oferită de comuniști! La comandă, Ana Pauker.

În fotoliul său de comunistă se așază cu puțin scandal: îi critică pe tovarășii Constantin Pârvulescu, Iosif Rangheț (născut József Rangecz), Emil Bodnăraș și, în spatele lor, pe Gheorghiu-Dej, pentru că eliminaseră „conducerea aleasă“. Cei patru complotaseră pentru destituirea din funcția de putere a lui Ștefan Foriș (născut István Fóris), care avea, într-adevăr, mandatul Cominternului. „Ana Pauker a fost un personaj puternic eroizat de Moscova. În plus, se cunoștea cu toți oamenii din anii '30. Era o persoană conectată, influentă. După venirea ei, pe aeroportul Băneasa, Foriș e eliberat pentru prima dată“, spune istoricul Stelian Tănase.

„GRADUL DE ÎNAPOIERE CULTURALĂ A POPORULUI“

Deși Gheorghiu-Dej este ales secretar general al partidului, acesta are o mare frustrare: nicio decizie nu e aprobată fără consimțământul Anei Pauker, spune el. Fără consimțământul din umbră al acesteia pentru că, până în 1949, Ana Pauker nu ocupă funcții administrative importante (n.r. – abia în noiembrie 1946 ocupă un loc în parlamentul comunist, iar din 1947 e ministru secretar de stat la Afaceri Străine). Face parte însă din conducerea de partid: e secretar al CC, alături de Vasile Luca, Teohari Georgescu și Gheorghiu-Dej. „Când veneau la mine, ei veneau după ce discutau cu ea. Asta era regula“, se plânge Dej, la plenara CC al PMR din 1961, de statutul lui de paravan. La ședința Biroului Politic al PMR din 29 noiembrie 1961, tot Dej face o scurtă, dar relevantă descriere a puterii moscovitei, amintind de Conferința Națională a PCR din octombrie 1945: „Zice (n.r. – Ana Pauker): «Având în vedere starea de înapoiere culturală a poporului nostru, prejudecățile puternice cu privire la femei, o să spună: o femeie să conducă Partidul Comunist și încă evreică și venită nu de mult din Uniunea Sovietică?». Ea singură s-a referit la lucrul acesta. «Așa că cel mai potrivit dintre noi toți, spunea, ar fi Dej.»“ Când i-a trimis vorbă ministrului sovietic de Externe, Viaceslav Molotov, sugerând numirea lui Dej ca secretar general, acesta i-a răspuns prompt: „Ești o femeie deșteaptă (n.r. – *umnița*)“. „Cel mai probabil, aspectul unde Stalin avea rezerve e că nu agreea activității de Comintern. Era extrem de suspicios față ei. În plus, România era o țară machistă (n.r. – bărbatul domină social)“, nuantează Stelian Tănase.

DUȘMANII, DUȘI CU TIMPUL ÎN LAGĂRE

Totuși, „*umnița*“ știa care sunt responsabilitățile sale. La 7 martie 1945, deci la o zi după instalarea guvernului Groza, în ședința cu activul Central PCR, Ana Pauker trâmbița: „Sarcinile imediate sunt sarcini de curățire a terenului [...] adică epurare, dar nu lăsând oamenii în stradă, ca să devină dușmani activi, ci ducându-i cu timpul în lagăre, unde vor fi triați și puși să muncească, și arestându-i imediat pe criminalii de război“. Degeaba avertiza la radio ultimul premier democrat al României, generalul Nicolae Rădescu, că oameni „fără neam și fără de Dumnezeu au început să dea foc țării și să o scalde în sânge“ (n.r. – aluzie la etnia maghiară a lui Vasile Luca și la evreitatea Anei Pauker).

SOLUȚIA IMORALĂ: ALIANȚA CU GARDA DE FIER

Politicile acestea de „curățire a terenului“ nu puteau fi făcute decât cu oameni. Or, după 6 martie 1945, numărul comuniștilor din România era mai degrabă demn de o organizație nonguvernamentală decât de un partid la guvernare. Astfel, în primăvara aceluiași an, Ana Pauker dă directive categorice pentru primirea în masă de noi membri. În plus, în august 1945, semnează un pact de neagresiune cu liderul Gărzii de Fier, Nicolae Pătrașcu, „influențată de faptul că sunt mai mulți decât mi-am închipuit eu și mai cu seamă muncitori“, după cum avea să explice ulterior. Pe de altă parte, la 28 martie, în ședința Frontului Unic Muncitoresc, Ana Pauker îl mustră pe colegul Teohari Georgescu: „Dacă noi îi facem vreun reproș tovarășului Teohari, este că lucrează prea încet. Pentru că nu se poate ca în România să nu fie până acum 50.000 de legionari arestați“.

Totuși, Andrei Vișinski, procurorul sovietic însărcinat cu bolșevizarea României, a criticat-o aspru pentru aceste negocieri. Gheorghe Dinu (cu pseudonimul literar Stephan Roll), comunist din ilegalitate, descrie perfect, proverbial, fenomenul, arată istoricul Marius Mircu. „Puțini am fost, mulți am rămas“, zice Dinu.

ÎI ANCHETEAZĂ PE „SPANIOLI“

Din 1949, la solicitarea lui Nikolai Șutov, prim-secretar la Ambasadei URSS la București, Ana Pauker preia controlul unei comisii de partid special constituite pentru a-i cerceta pe comuniștii care au luptat în războiul civil din Spania. Deși era nevoie de o „interogare foarte dură, foarte strictă, foarte serioasă“, raportul comisiei nu relevă nimic concludent. „Spaniolii“ erau, de fapt, prietenii Anei Pauker, așa că au scăpat de arestare. Au fost trecuți pe „linie moartă“ și promovați din nou din 1951.

Cum a eșuat colectivizarea sub Ana Pauker

Nicolae Ceaușescu: „Ana se pricepea la agricultură ca găina la abecedar. [...] nu putea să deosebească grâul de secară“. Gheorghiu-Dej: „Dacă ar fi cunoscut ce cunoaște un țăran, s-ar fi dus să ceară diplomă de inginer agronom“. Discuții în plenara CC al PMR din '61. Ana nu mai era să răspundă, iar liderii partidului o ridiculizau și-o acuzau de faptul c-a băgat în pușcării țărani nevinovați și că și-a

bătut joc de onesta politică de colectivizare. Zeflema, dar puțină dreptate tot aveau cei doi. Cum se întâmplase? După fuziunea Partidului Comunist Român cu ce mai rămăsese din Partidul Social Democrat în februarie 1948, Ana Pauker e numită secretar al noului Partid Muncitoresc Român pe probleme de agricultură. Peste puțin timp, întâlnire la Moscova: Dej, Iosif Chișinevski, Ana Pauker și I.V. Stalin. I.V. întreabă dacă românii au început colectivizarea. Ana: „Tovarășe Stalin, este puțin prea devreme. Am făcut reformă agrară. Am dat pământ țăranilor. Trebuie să-l lăsăm să se bucure de pământul acesta. Și nu avem încă mecanizare. Nu avem încă industrie. Nu avem nimic să le dăm”. Notă: reforma agrară, adoptată la 23 martie 1946 prin decretul lege nr. 187 prevedea desființarea marii proprietăți funciare cu scopul de a câștiga adevărate electorale în favoarea noii puteri și în contextul alegerilor din 19 noiembrie 1946. Dej, mai oportun, o contrazice pe Ana Pauker și-l asigură pe „tătuț” de viitoare realizări. Se cuvine să spunem că Dej are dreptate: în 1948, URSS impune colectivizarea.

SURPRIZĂ: ȚĂRANII NU VOR COLECTIVIZARE

Se impun cote pentru țărani: până în 1949 – rechiziționarea obligatorie de către stat a unui procent din recolta fiecărui gospodar. În 1950 – impozite în natură (cote fără vreo compensație). Din mai 1950: cote progresive.

Campania de colectivizare e lansată oficial după plenara CC din 3-5 martie 1949. Se formează o Comisie Agrară condusă de Ana Pauker, care are sarcina de a organiza și supraveghea gospodării colective-model, asociate voluntar. Până în iarnă, sunt primite 1.350 de cereri, arată istoricul Robert Levy. Puțin. Țăranii, deloc surprinzător, nu voiau să se asocieze voluntar sub comuniști.

„INIȚIATIVA NU LE APARTINE ȚĂRANILOR”

Schimbare de plan: la plenara din 23-25 ianuarie 1950, Comisia Agrară e înlocuită cu o Secție Agrară a CC, condusă tot de Ana Pauker. Noua linie enunțată de ilegalistul Dumitru Petrescu la o ședință din 20-23 februarie 1950 cu secretarii comitetelor județene de partid: „Transformarea socialistă a agriculturii nu merge de la sine, această sarcină revine partidului, proletariatului. Inițiativa de a merge spre socialism nu le aparține țăranilor”. Carevasăzică, asocieri cu forța.

Mergeți la țăranul așa-zis țăran. N-are cum să fie un țăran care să nu aibă câteva păsări, câteva găini, rațe. Trebuie să ne gândim ca în această perioadă țăranul să plătească. Nu plătește, executarea! Gheorghe Gheorghiu-Dej, la plenara CC al PMR din 15-16 mai 1950

Totuși, până în iunie 1950, Secția Agrară nu înființează mai mult de 168 de gospodării, deși planul fusese inclus și în primul cincinal, redactat în strânsă colaborare cu consilierii sovietici și se așteptau la peste 1.000 de gospodării agricole comune. În iunie 1950 însă, Ana Pauker pleacă în concediu de odihnă la Soci, de unde e dusă la Moscova, la Spitalul Kremlinului, pentru a fi operată de cancer la sân. Interimar la Secția Agrară vine Alexandru Moghioroș (născut Sándor Magyarós), coada de topor a lui Gheorghiu-Dej. În discuțiile din Biroul Politic al PMR, avute înainte de plenara din martie 1949, Moghioroș condamnase „linia oportunistă-împăciunitoristă” a Anei Pauker.

ARESTĂRILE

Urmarea: Miliția și Securitatea au primit directive să ajute la organizarea de gospodării colective. Lesne de înțeles, în această perioadă au fost făcute arestări masive în rândul chiaburilor (n.r. – selectați aleatoriu, după voia celor care aveau nevoie de arestări, pentru că, în discuțiile din interiorul partidului, nu exista un consens cu privire la definirea termenului de „chiabur”, în funcție de suprafața terenului deținut ori de venituri).

În plenara din '61, Ana Pauker avea să fie acuzată pentru aceste măsuri represive. În fapt, acestea au fost luate în mandatul său și, chiar dacă s-a opus verbal, nu au existat opreliști concrete. „Absența Anei Pauker a determinat un pact între Stalin și Dej. Ultimul a devenit sluga primului, iar Ana Pauker a fost împinsă în margine”, explică istoricul Stelian Tănase. Ana Pauker își reia prerogativele ministeriale abia în ianuarie 1951, când propune CC să întocmească Circulara nr. 13, prevăzând pedepse pentru cei care au obligat oamenii să intre în colectiv. În anul 1951, nu s-a mai înființat nicio gospodărie agricolă comună – la începutul anului 1952, România raporta sovieticilor cea mai mică suprafață colectivizată dintre toți sateliții Moscovei.

În întreaga țară, în perioada 1951-1952, au avut loc sute de procese. Se judecau zeci de mii de țărani. Alexandru Drăghici, la plenara CC al PMR din 30 noiembrie – 5 decembrie 1961

COLECTIVIZAREA NU SE POATE FĂRĂ FORȚĂ

„Sovietizarea nu se poate face numai făcând colectivizare, punând accent pe industria grea și preluând planul cincinal“, explică istoricul Octavian Roske. „Ea trebuie să aibă și o componentă care ține de controlul societății, adică instituind o serie de măsuri excepționale care sunt o moștenire de la revoluția bolșevică încoace. Toate aceste operațiuni au rădăcini în istoria URSS“, continuă acesta. Istoricul Adrian Cioroianu nuanțează: „Impactul unor măsuri din primii ani ai comunismului i-a nemulțumit pe mulți, însă pentru unii au fost îmbucurătoare. Puneți-vă în pielea unor țărani fără pământ: colectivizarea a fost, pentru ei, o egalizare. Puneți-vă în pielea unor țărani săraci care n-aveau bani să-și trimită copiii la școală! La categoriile sărace, impactul nu numai al propagandei comuniste, dar și al acțiunilor comuniste, a fost favorabil. Au existat, așadar, beneficiari ai politicilor comuniste“.

Stalinista „epurată“ cu acordul lui Stalin

„Deviere de dreapta“, „activități antipartinice“ „cosmopolitism“, sabotarea colectivizării, legături cu legionarii, cu agenți străini și cu sioniști. Crease „o atmosferă mic-burgheză și împăciuitoare la Ministerul de Externe, în special datorită grupului de femei de acolo“. Mai mult: campania de verificări a cadrelor, desfășurată în perioada '48-'50, a sfârșit cu eliminarea din partid a 20% dintre membri. Rezultă: slabă vigilență de clasă din partea Anei Pauker, cea care a insistat mereu pentru primirea de noi membri în partid. Acestea au fost acuzațiile care au dus, în 1952, la uciderea politică a Anei Pauker.'

Comunista a scăpat de eliminarea fizică, nu doar politică, dintr-un noroc istoric: la 5 martie 1953, când Pauker era deja de două săptămâni în pușcărie, Stalin a murit.

ZOOM: STALIN ÎL ÎNCEARCĂ PE DEJ CU ANA PAUKER

„PCR e partid de clasă sau de rasă?“ e obsevația pe ca i-o face Stalin lui Dej în februarie 1947, la Moscova. Sovieticul îi sugerează românului că, dacă Ana Pauker devine incomodă, are mână liberă s-o elimine. La plenara din '61, Dej spune că dialogul dintre el și Stalin era, de fapt, doar un test pe care el l-a trecut. Pe fondul dizgrației în care se afla Tito, Stalin voia să vadă dacă și Dej are potențial de trădător. Avea, dar nu în fața lui Stalin.

A ÎNCEPUT DE LA LUCA

Procesul „deviaționiștilor de dreapta“ a început, de fapt, cu unul dintre liderii comuniști apropiați de Ana Pauker: Vasile Luca (născut Luka László), ministru de Finanțe. După ce Luca a fost criticat în ședințe de partid pentru eșecul reformelor, Ana Pauker, „împăciuitoare“, s-a dus la Dej să-l înduplece. Să-l ierte „tovărășește“. Au urmat însă înființarea unei comisii care să investigheze activitatea de la Finanțe și de la Banca Națională și o scrisoare închisă, adresată tuturor membrilor de partid, conținând detalii despre demiterea lui Luca. Ana Pauker și Teohari Georgescu au criticat scrisoarea. Până la 13 martie 1952, acuzația oficială la adresa celor trei fusese deja redactată, arată istoricul Gheorghe Onișoru.

STALIN: „ÎN LOCUL TĂU, AȘ FI ÎMPUȘCAT-O ÎN CAP!“

Totuși, acțiunea nu putea continua fără acordul celui mai mare dintre comuniști: I.V. Stalin. Aprilie 1952. Delegație română la Moscova: Gheorghiu-Dej, Miron Constantinescu, Gheorghe Apostol și Iosif Chișinevschi (născut Jakob Roitman), primiți de un Stalin furios. Treziți din somn la 2.00 noaptea și invitați la cină cu „tătucul“, Molotov, Beria și Anastas Mikoian. La un moment dat, Stalin îl întrebă pe Dej: „De câte ori ți-am spus să te descotorosești de Ana Pauker și nu m-ai înțeles?“. Dej tace. „Dacă eram în locul tău, de mult aș fi împușcat-o în cap. Credeam că în venele tale curge sânge de proletar, dar văd că ai și ceva sânge de mic-burghez“, îl apostrofează Stalin pe român, potrivit istoricului Dan Cătănuș – eveniment surprins în volumul „Gheorghiu-Dej la Stalin“. Atunci, intervine Miron Constantinescu: „Tovarășe Stalin, tovarășul Dej e cam sentimental“. Dej tace.

MIRON TREBUIA „SĂ-I TRAGĂ UN GLONȚ LA MIR“

Gheorghe Apostol relatează continuarea în memoriile sale. Potrivit acestuia, în holul hotelului de la Moscova, Dej i-ar fi zis lui Constantinescu: „Miroane, cum ajungem la București, convocăm Biroul Politic (BP). Expunem cele petrecute și vom hotărî lichidarea Anei Pauker. Vom propune BP ca persoana care o va împușca să fii tu, Miroane. Auzi?“. Miron Constantinescu a plâns, cu lacrimi adevărate, tot drumul până la București pentru că, până la urmă, trebuia „să-i tragă un glonț la mir“ Anei Pauker, susține Apostol. Dej rememorează acest eveniment la plenara CC al PMR din '61: „Atunci a început Stalin: ce fel de proletar ești tu? A început Molotov că Dej are mâini catifelate, că este om

subțire. [...] Se înfuriase, era foarte pornit. De ce nu i-ai dat drept în frunte? [...] În bășcălie m-a luat atunci. Ce să spun? Să intri în pământ, nu alta“.

LA CATAFALC, NU I S-A CÂNTAT „INTERNAȚIONALĂ“

Întorși în țară, comuniștii accelerează campania de epurare. La 5 iulie 1952, Ana Pauker e destituită din funcția de ministru, în septembrie e demisă din cea de vicepreședinte al Comitetului de Stat pentru Sfaturile Populare, iar la 18 februarie 1953 e arestată. La 5 martie 1953, când Ana Pauker se afla încă în anchete, „tătuțul“ Stalin moare. Anchetarea încetează brusc, iar Ana e trimisă în arest la domiciliu. Eliminarea Anei Pauker se înscria în politica lui Stalin de eliminare a evreilor din posturile-cheie, arată biograful Anei Pauker, Teșu Solomonovici. Femeia a căzut în groapa săpată chiar de ea în ultimii opt ani de când se afla la putere în România. Știa foarte bine care este politica de partid și de stat, pentru că ea însăși participase la elaborarea ei. „Când a apărut «Raportul secret» al lui Hrușciiov [...] i l-a dat și ei să-l citească. «Tovarășa Ana, la modul serios, acesta era sistemul de adresare, oare e posibil așa ceva? Este un fals!». La care ea a răspuns: «Nu e un fals. Este adevărat», povește fiica sa, Tatiana Brătescu. După eliminarea ei, Ana Pauker iese puțin din casă, e strict supravegheată și ascultată, spune ginerele George Brătescu în cartea sa de memorii, „Istorie ciudate“. Lucrează, ca un banal funcționar, la Editura Politică. E traducătoare de franceză și germană, iar șeful ei e Leonte Tismăneanu (născut Leonid Tisminețki). Moare în 1960. Cancer. Boala avansase puternic după 1953. La catafalc, nu i s-a cântat „Internațională“, așa cum se obișnuia în cazul comuniștilor, ci un marș funebru. De Beethoven.

[Laurențiu Ungureanu, Radu Eremia](#)

<https://adevarul.ro/stil-de-viata/cultura/apostolii-lui-stalin-ana-pauker-cea-mai-1560523.html>

• [Apostolii lui Stalin. Ana Pauker, cea mai puternică femeie. Legende Cominterniste: fata care ura savarinele](#)